Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Pyydettynä lausuntona palkansaajan ja mikroyrittäjän verotuksesta esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Työstä, tehtävästä tai palveluksesta maksettua vastiketta pidetään verotuksessa joko palkkana tai työkorvauksena. Tällä rajanvedolla on merkitystä sekä suorituksen maksajan että suorituksen saajan kannalta. Työnantajan on toimitettava palkasta ennakonpidätys ja maksettava työnantajan sairausvakuutusmaksu. Palkansaajan verotuksessa palkka on aina hänen veronalaista ansiotuloaan. Työkorvauksesta ei toimiteta ennakonpidätystä, jos sen saaja on ennakkoperintärekisterissä. Työkorvaus voi olla työn suorittajan elinkeinotoiminnan tuloa tai muuta ansiotuloa taikka hänen omistamansa yhtiön tuloa.[1]

Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset vaikuttavat jatkuvasti työn tekemisen ja yrittäjänä toimimisen muotoihin. Yritykset ulkoistavat ydintoimintaansa kuulumattomia tai erityistä osaamista vaativia tehtäviä niihin erikoistuneille pienyrityksille. Yleisenä kehityssuuntana on työnteon ja yrittämisen mallien ja tapojen jatkuva monipuolistuminen. Nykyään yhä useammin aikaisemmin yleisesti palkkatyönä tehtyä työtä saatetaan ja voidaan tehdä yrittäjänä.[2] Palkan ja työkorvauksen erojen arvioinnissa huomioon otettavien tosiasioiden merkitys on asteittain muuttunut yrittäjyyttä tukevaan suuntaan.[3] Esimerkiksi aloittavalla yrityksellä ei enää tarvitse olla kuin yksi toimeksiantaja, jos hän on muutoin järjestänyt toimintansa asianmukaisesti yritystoiminnan harjoittamiseksi (KHO 2016:33).

Ansiotulojen verotus – erityisesti suurehkojen ansiotulojen verotus – on Suomessa kansainvälisesti vertaillen melko ankaraa. Palkkatulosta on työnantajan perittävä verojen lisäksi työnantajan ja työntekijän eläkemaksut, tapaturmavakuutusmaksut, vakuutetun sairaanhoito- ja päivärahamaksut sekä työnantajan sairausvakuutusmaksut. Työkorvauksesta ei suoriteta ennakonpidätystä eikä makseta työnantajan sosiaaliturvamaksua. Työkorvaus maksetaan siis työn tekijälle bruttona.

Työkorvauksen saaja on normaalisti yrittäjäasemassa. Hän maksaa itse ennakkoveronsa ja eläkemaksunsa. Yrittäjä saa aika pitkälle itse määrittää, minkä verran hän suorittaa eläkemaksuja ja tavanomaista on, että hän valitsee pienimmän hyväksyttävän maksun, jolloin hänen eläkkeensä jää vaatimattomaksi. Yrittäjäasemassa olevalle henkilölle jää usein enemmän ”käteen” kuin palkansaajalle ja samalla hänen sosiaaliturvansa on heikompi. Työn- tai toimeksiantajan näkökulmasta ”yrittäjäalainen” on halvempi, koska hänelle maksettavasta korvauksesta ei tarvitse pidättää veroja eikä sosiaaliturvamaksuja. Yritykset, jotka pystyvät teettämään työtä yrittäjillä, saavat kilpailuedun.

[1] Verohallinnon ohje 16.1.2017 A4/200/2017, Palkka ja työkorvaus verotuksessa, s.2
[2] Em. Verohallinnon ohje, s.2
[3] Em. Verohallinnon ohje, s 2 – 3.

Palkansaaja on tavallisimmin työsuhteessa. Työoikeudelliset säännökset turvaavat monin tavoin työntekijän asemaa. Työntekijällä on esimerkiksi lakiin perustuva irtisanomissuoja. Yrittäjäasemassa oleva alustalainen voidaan ”irtisanoa” helpommin ja ilman, että työn teettäjän tarvitsee ryhtyä hankaliin yt-neuvotteluihin. Työterveyshoidon merkitys saattaa käytännössä olla suuri.

Yrittäjänä toimiminen on siis yhteiskunnallisilta kustannuksiltaan halvempaa kuin palkkasuhteessa toimiminen. Rasitteiden eroavuus on viime vuosina vielä kasvanut kahdesta syystä. Vastikään säädetty yrittäjävähennys tarkoittaa sitä, että yrittäjä saa tuloistaan verovapaasti viisi prosenttia. Toiseksi ALV:n alaraja on nostettu 10.000 euroon ja huojennusalue on kasvatettu 30.000 euroon.

Arvonlisäverottomuus koskee siis suhteellisen vähäisiä työsuorituksia. Arvonlisäverohan on periaatteessa kulutusvero, joka vyörytetään kuluttajan maksettavaksi, vaikka veron tilittääkin elinkeinonharjoittaja. Ei ole selvää, kohdistuuko säädetty verovapaus eri tilanteissa kuluttajan vai yrittäjän hyväksi. Kun mikroyrittäjä alentaa palvelunsa hintaa, hyötyy kuluttaja. Jos hän taas perii saman hinnan kuin ALV:tä maksava kilpailija, hyötyy yrittäjä. Ymmärtääkseni alaraja on säädetty ajatellen pienyrittäjien etua, mutta monissa olosuhteissa etu valuu kuluttajalle.

Kun palkkaan liittyvät rasitteet ovat olennaisesti suurempia kuin työkorvaukseen liittyvät rasitteet, syntyy jännite palkkatulosta työkorvauksen suuntaan. Verohallinnon uusin ohje Palkka ja työkorvaus verotuksessa (16.1.2017) on peräti 54-sivuinen. Ohjeessa on yksityiskohtaisesti ja esimerkein selostettu, missä olosuhteissa työn suorittaja voi päästä yrittäjän asemaan.

Esimerkkinä parturit:

Parturit voi poimia tyyppiesimerkiksi. Samassa parturiliikkeessä oli aiemmin yrittäjäparturi ja hänellä oli vaihtuva määrä työsuhteessa olevia apulaisia. Vähitellen työsuhteista on luovuttu ja on siirrytty järjestelmään, jossa tukanleikkaaja vuokraa tuolin ja toimii itsenäisenä yrittäjänä. Pääparturin näkökulmasta järjestelmä toimii hyvin, kun hänellä ei ole rasitteena ennakonpidätysvelvollisuutta eikä työoikeudellisiakaan velvoitteita.

Tuolinvuokraaja saa tulonsa tukanleikkuusta bruttona ja maksaa itse mahdollisen ennakkoveron. Vuoden 2017 alusta lukien hän saa yrittäjävähennyksen muodossa viisi prosenttia tulostaan verovapaana. Hänen sosiaaliturvansa ja työsuhdeturvansa on heikompi kuin työsuhteessa elävien henkilöiden.

Sekä pääparturi että tuolinvuokraaja perivät asiakkailta 24 prosentin arvonlisäveron. Ne, joiden vuotuiset tulot jäävät alle 10.000 euron, saavat pitää perimänsä arvonlisäveron itsellään. Jos vuotuinen liikevaihto jää alle 30.000 euron, jää parturille osa verosta.

Nykyinen 10.000 euron alaraja suosii erityisesti osa-aikaisia partureita. Jos alaraja nostettaisiin 30.000 euroon, pääsisi valtaosa kokopäivätoimisista partureista edullisen verotuksen piiriin. Parturien ammattikunta on jo nyt siirtynyt melkein kokonaan työsuhteiden ulkopuoliseen kulttuuriin. Minulla ei ole tilastollista tietoa, millä aloilla siirtyminen työsuhteista yrittäjäasemaan on tätä nykyä nopeinta. Tiedossani on vain, että yksinyrittäjien määrä on kasvussa. Vaikeita rajanvetoja on jouduttu tekemään kiinteistövälitysbisneksessä.

Esimerkkinä professorit

Professorin, jolla on sivutuloja konsultoinnista, kannattaa perustaa osakeyhtiö, johon konsulttitulot laskutetaan. Professorin ansiotulojen marginaaliverokanta on yli 50 prosentin. Osakeyhtiön verokanta taas on 20 prosenttia. Siltä osin, kuin osakeyhtiötä pääomitetaan ja nettovarallisuuden perusteella voidaan nostaa pääomatuloksi luokiteltavaa osinkoa, maksetaan osingosta veroa 7,5 prosenttia. Osakeyhtiön ja osakkaan yhteenlasketuksi veroksi tulee tällöin 26 prosenttia eli puolet vaihtoehtona olevasta ansiotulosta.

Konsulttiyhtiön asiakkaista pääosa on arvonlisäverovelvollisia yhtiöitä. Konsulttiyhtiö velottaa asiakkaalta varsinaisen palkkion lisäksi arvonlisäveron, joka on 24 prosenttia palkkion määrästä. Asiakasyritys vähentää omassa ALV-laskelmassaan maksamansa veron, mutta professorin yhtiö saa pitää laskuttamansa veron, jos vuositulot eivät nouse yli 10.000 euron. ALV-järjestelmän logiikkana on, että vähennetty vero tulisi maksuun suorituksen saajan puolella. Kun tässä tapauksessa näin ei käy, merkitsee ALV-vapautus suoraa tukea konsulttiyritykselle.

Nykyinen ALV:n alaraja ja huojennusalueen raja ovat sen verran matalia, että sivutuloihin ei huojennusta aina saada. Jos alarajaa kuitenkin tuntuvasti korotetaan, saattavat asiantuntijoiden merkittävät sivutulot jäädä verotuen piiriin.

Tilannearvio

Hyvässä verojärjestelmässä samanlaisia tuloja verotetaan yhtä paljon. Edellä esittämäni osoittaa, että maksettavan veron ja maksettavien sosiaaliturvamaksujen määrä poikkeaa olennaisella tavalla toisaalta palkansaajan ja toisaalta yrittäjän verotuksessa. Kysymyksessä on oikeudenmukaisuusongelma.

Hyvä verojärjestelmä ei ohjaa ihmisten käyttäytymistä tai ainakaan verojärjestelmällä ei saisi olla tahattomia ohjausvaikutuksia. Edellä esittämäsi osoittaa, että verotukselliset syyt vaikuttavat joskus hyvinkin suuresti taloudellisten toimintojen organisoitumistapaan. Järkevään veropolitiikkaan katsotaan yleensä kuuluvan neuraalisuuspyrkimyksen, jolloin verotus vaikuttaisi mahdollisimman vähän kuluttajien ja yritysten valintoihin. Jos verotus tahattomasti kierouttaa verovelvollisten käyttäytymistä, ajatellaan verotuksella olevan tehokkuutta heikentävä vaikutus.

Työkorvauksen ei liity yhtä jyrkkää verokiilaa kuin palkkatuloon. Verokiilalla tarkoitetaan työn teettäjän maksaman korvauksen ja työn tekijän käteen jäävän nettotulon välistä erotusta. Taloustieteessä jyrkän verokiilan ajatellaan vaikuttavan kielteisesti työllisyyteen. Työkorvauksen loiva verokiila saattaa mahdollistaa sellaisten henkilöiden työllistymisen, jotka eivät työllistyisi palkkasuhteeseen. Työkorvauksen alennetun rasitteen vastapainona on heikompi sosiaaliturva.

Helsingissä maaliskuun 29 päivänä 2018

Heikki Niskakangas

professori emeritus Aalto-yliopisto